

Vi får det til!

Utredning av kognisjon og kommunikasjon hos mennesker med alvorlig og dyp utviklingshemming

Nafo-seminaret 2012

Storefjell

HELSE SØR-ØST

Forelesere:

- Psykologspesialist Eirin Lorentzen
Kapellveien Habiliteringssenter
- Spesialvernepleier Leif Olav Ringeli
Sykehuset Innlandet HF, Habiliteringstjenesten i Oppland
- Spesialpedagog Jan Erik Østvik
Akershus Universitetssykehus HF, Avdeling
Voksenhabilitering

HELSE SØR-ØST

Innledning

“ Presentasjon av Forskning- og utviklingsarbeid i Voksenhabiliteringstjenestene/Helse Sør-Øst

“ Bakgrunn

“ Formål

HELSE SØR-ØST

Vi får det til!

Utredning av kognisjon og kommunikasjon hos mennesker med alvorlig og dyp utviklingshemming

6. Utredningsprosessen

6.1 Henvisning og oppstart

6.2 Flytskjema for utredning

7. Vedlegg

7.1 Verktøy og materiell for utredning av kognitive funksjoner

7.2 Verktøy og materiell for utredning av adaptiv atferd

7.3 Verktøy og materiell for utredning av kommunikasjon m.m.

Hvem er de?

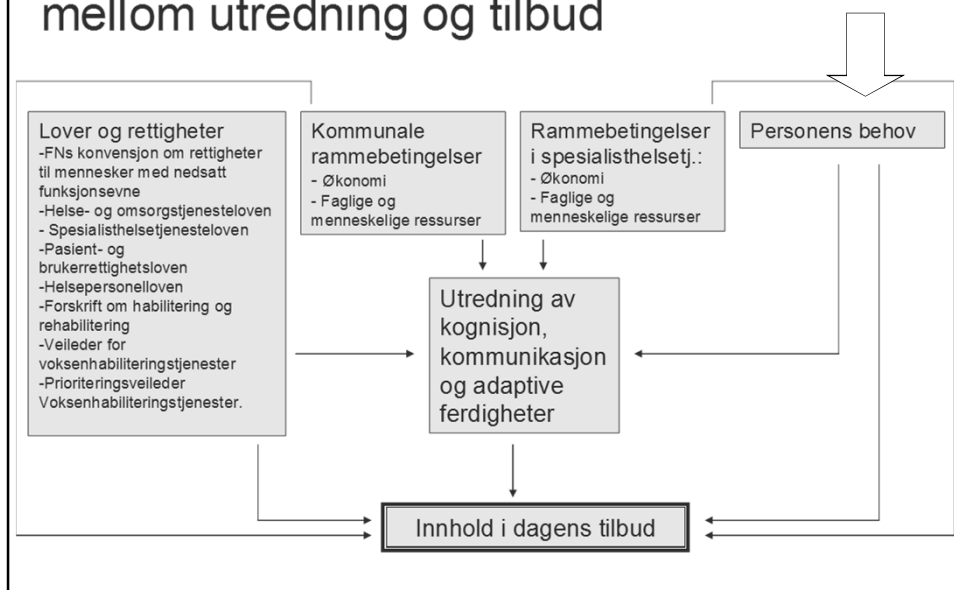
” Mennesker med alvorlig og dyp utviklingshemming (F72/F73, ICD-10)

- ” Evnemessig fungering
- ” Forekomst
- ” Tilleggsvanter:
 - ” Syn
 - ” Hørsel
 - ” Motoriske vansker
 - ” Somatiske lidelser
 - ” Atferdsproblematikk
 - ” Psykiske lidelser
 - ” Våkenhet

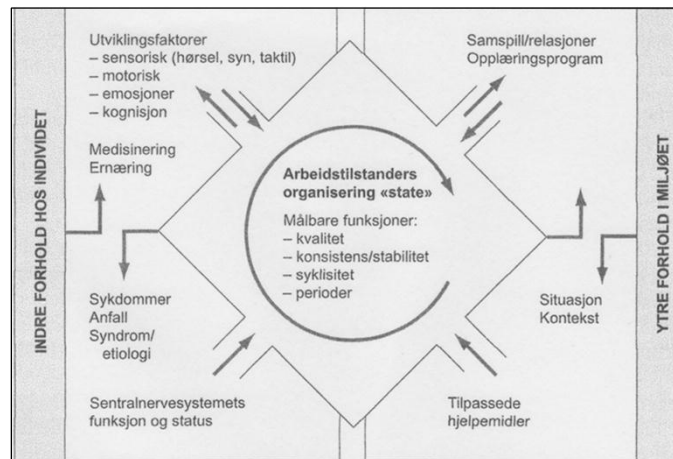

HELSE SØR-ØST

Sammenhengen mellom utredning og tilbud

Helhetsperspektiv på utredning

Modell som illustrerer interaksjon mellom ulike faktorer hos individ og miljø (etter Guess et al., 1990)

Formålet med utredning

- “ **Bistand, opplæring, tilrettelegging**
- “ Diagnostikk
- “ Presis kommunikasjon
- “ Forskning

Kriterier i anvendt atferdsanalyse vurdert opp mot trekk ved utredningsarbeid

- Baer, Wolf, & Risley (1968)

1. Anvendt (tiltak må få en positiv betydning i folks hverdagsliv)

2. Atferdsrettet (ikke indirekte mål/fokus på atferden som er av interesse, målbarhet, målingers reliabilitet)

3. Analytisk (avdekke funksjonelle relasjoner)

4. Teknologisk (prosedyrer er så godt beskrevet at de kan repliseres)

5. Begrepsmessig systematisk (prosedyrene skal utvikles på grunnlag av et felles begrepsapparat)

6. Effektiv (endringen må være så stor at det får en praktisk betydning i klinisk eller sosialt henseende)

7. Generaliserbarhet over tid, miljøer og atferder.

Utredningsmodell

1

Innhente opplysninger;

Hva er gjort tidligere?

Lese journal

Anamnese: intervju nærpåsoner

Medline/PubMed

3

Resultater og konklusjon;

Diagnostisk avklaring.

Hva konklusjonen betyr for hvilket/n opplæring/dagtilbud/kommunikasjon som best egner seg for personen

2

Vurdering;

Medisinsk vurdering

Vurdering av dagligdagse ferdigheter,

f.eks. med Vineland eller Basisregistrering:

intervju nærpåsoner

Vurdering av atferdsvanske vs psykisk lidelse

Vurdering av kommunikasjon og kognisjon

Observasjon

Valg av tester og kartleggingsverktøy:

diagnostisk avklaring eller

funksjonskartlegging?

4

Tilbakemelding til omsorgspåsoner og fagpåsoner, og videre oppfølging/tiltak

Etiske vurderinger

- “ Ikke utrede bare for å utrede
- “ Du skal ikke utrede dersom du ikke tror det kommer noe ut av det, er det gjort noe før?
- “ Lett å gripe til utredning når man ikke vet man skal.
- “ Dersom personen viser ubehag og ønsker å forlate testsituasjonen, bør den avbrytes, for å ivareta/av respekt for personens integritet. Samtidig er det pålagt å informere pasienten, på dennes nivå, hva testingen innebærer.

HELSE SØR-ØST

Kognisjon og nevropsykologi

- “ Hva er kognisjon?
- “ *Cognoscere* (latin) tenkning og det å tilegne seg kunnskap.
- “ Ulrich Neissers kjente definisjon fra 1967:
"Kognisjon omfatter alle prosesser fra sensoriske input blir transformert, redusert, bearbeidet, lagret, gjenhentet og benyttet"

Sansing/persepsjon

Psykomotorisk tempo/prosessering

Oppmerksomhet

Hukommelse/læring

Språk/begreper

Eksekutivfunksjoner

HELSE SØR-ØST

Kognitiv utviklingspsykologi

- “ Også viktig med kjennskap til kognitiv utviklingspsykologi. De ulike kognitive funksjoner modnes i ulikt tempo.
- “ Variasjon mht. modning (atypisk, forsinket) av de ulike kognitive områder kan være større blant utviklingshemmede.
- “ Gulveffekt på tester.

HELSE SØR-ØST

Utredning av kognisjon

Dynamisk kartlegging vs. standardisert:

- “ DK: Man endrer gjennomføringen av testingen for å finne under hvilke forutsetninger personen kan lære og hvilket omfang av hjelp som er nødvendig for å få fram personens potensial.
- “ DK: viktig både for å
 - a) finne viktige områder for opplæring, daglig fungering og trivsel, og
 - a) diagnostisering

HELSE SØR-ØST

Forholdet mellom intelligens og adaptiv atferd

- É Egenskaper ved person vs sosiale normer
- É Maksimal ytelse vs typisk utførelse
- É Stabil vs fluktuerende
- É Lite påvirkelig vs modifierbar
- É Akademisk mål vs sosial tilpasning
- É Korrelerer ca $r = .80$

HELSE SØR-ØST

Utredning av adaptive ferdigheter

- É Adaptiv atferd er en samling av konseptuelle, sosiale og praktiske ferdigheter som er lært for å kunne fungere i hverdagslivet (AAMR, 2002)
- É Adaptiv atferd er definert som effektiviteten i, eller i hvilken grad en person møter standarder (normer) i forhold til personlig uavhengighet og sosial ansvarlighet forventet ut ifra alder og kulturell tilhørighet (AAMD, 1983)

HELSE SØR-ØST

Fire sentrale elementer

- É Adaptiv atferd er aldersrelatert og aldersavhengig
- É Adaptiv atferd defineres av andres forventninger, standarder og krav
- É Adaptiv atferd er sensitivt for endringer/modifiseringer over tid, mindre stabilt enn kognisjon
- É Adaptiv atferd defineres gjennom *typisk utførelse* og *ikke som maksimal ytelse*

Tester/skalaer

É Vineland Adaptive Behavior Scales, 2011

Kartlegging av tilpasningsferdigheter = *ferdigheter som er viktige for å klare seg selv og omgås andre*. Gjennomsnittlig funksjon 100, st.a 15.

Kommunikasjon
Dagliglivets ferdigheter
Sosialisering

É Basisregistrering, Sykehuset Innlandet

Kommunikasjon

” Hva er kommunikasjon?

Enhver handling som innebærer overføring av informasjon fra en person til en annen, - vedrørende behov, ønsker, oppfatninger, kunnskap eller følelsesmessige tilstander.

Kommunikasjon kan være intensjonell eller ikke-intensjonell, kan involvere konvensjonelle eller ikke-konvensjonelle signaler, kan ha en lingvistisk eller ikke-lingvistisk form og kan fremtre i form av tale eller på andre måter.+

National Joint Committee for the Communication Needs of Persons with Severe Disabilities (1992)

HELSE SØR-ØST

Utredning av kommunikasjon

” Kommunikasjonsferdigheter hos mennesker med dyp/alvorlig utv.hemming

” Utredningen bør være knyttet til en konkret problemstilling

- . Alternativ og supplerende kommunikasjon (ASK)
- . Begrensninger (syn, hørsel, motorikk, m.m.)
- . Posisjonering
- . Normalutvikling

Utredning av kommunikasjon, forts.

“ Kartlegge eksisterende kommunikasjonsferdigheter

- . uttryksformer
- . forståelse

“ Emosjonelle uttrykk

“ Smerteuttrykk

“ Miljøets kvaliteter

HELSE SØR-ØST

Utredning av kommunikasjon, forts.

• Individuelt tilpasset utredning . metoder:

- . Intervju av nærpersioner
- . Observasjon
- . Kartlegging, registrering
- . Utprøving ASK/nye hjelpemidler
- . Evt. deler av tester

HELSE SØR-ØST

Eksempel

Registrering av "be-om" funksjoner

Koder	Aktører	Koder	Konsekvenser
1	Private ord (po, pava etc)	A	Oppmerksomhet, sosial kontakt
2	Tegn ("spis", "prat" etc)	B	Mat, drikke, andre kroppslige behov (f.eks. på do)
3	Håndledelse eller bringing til ønsket sted	C	Fysisk kontakt
4	Konkreter (kopp, vaskebalje, nøkler etc)	D	Objekter, aktiviteter
5	Lydene (f.eks. sutring)	E	Avslutte aktiviteter, pause
6	Ammet (spesielt)	F	Ingen (igvoring)
		G	Annet (spesielt)

Situasjon	Kode	Beskriv NNs handling	Kode	Beskriv konsekvens	Sign.
Friprikkede – på stua	4	Kommer med vaskebalje med klær	D	Fikk hjelp til å henge opp tøyet	SL
Ved matbordet	4	Rekker fram kopp	B	Fikk melk	MAO
Sitter ute	1	"do" (ber om å gå på do)	B	Ble fulgt på do	SL
Går tur	1 og 5	Sier "opa", litt sutring, tror han vil hjem	G	Snur og sier at vi skal gå hjem. Pos. reaksjon	TS
Vært på biltur	4	Henner jakke.	D	Gikk en tur.	MAO
Var på badet	1	Sier "la-de" (sjokolade)	A	Fikk til svar at vi skulle spise snart.	PM
Satt på stua	4	Henner jakke	A	Fikk beskjed om at vi akkurat hadde gått tur.	SL
På kjøkkenet	2	Viste tegn for "eple"	B	Fikk eple	TS
Satt sammen på stua	3	Ledet hånda mi til ammen sin for kos	C A	Klappet hans arm og rygg, småpratet	PM
På do	2	Tegn for "papir"	D	Fikk papir	PM

Utredningsmetodikk

“ Krav til testmateriell

“ Administrasjon av øvingsoppgaver

Tilrettelegging av testing

- Tre former for tilrettelegging;
 - Tilrettelegge testsituasjonen
 - Tilby alternative måter å besvare oppgaver på (ta hensyn til handikap)
 - Tilrettelegging av selve testen

Video 1

HELSE SØR-ØST

Oppsummering

- “ Er det mulig å finne en **gullstandard** på et så komplisert område?
 - “ Svaret er trolig *nei*
- “ Er det mulig å gjennomføre en faglig forsvarlig utredning uansett grad av utviklingshemming og omfang av tilleggslidelser?
 - “ Svaret er *ja*

HELSE SØR-ØST

Hefтет kan lastes ned på

www.vhab-ahus.no

*Takk for oppmerksomheten,
og vel hjem!*

HELSE SØR-ØST